

Egyptens ti plager – katekisering og udenadslære

Indhold

- 1 Introduktion
- 3 Ideer til undervisningsforløb
- 4 Konkrete undervisningsideer
- 6 Egyptens ti plager
- 8 Kopisider

Denne lektion giver eleverne indsigt i, hvordan datidens elever blev undervist i bibelhistorie i 1860'erne-70'erne. Lektionen handler om Moses og Egyptens ti plager. Elever skal til næste lektion øve sig i at kunne fremsige De Ti Bud.

Man kunne samarbejde med den lokale præst eller lokalhistoriske forening for at udnytte de lokalt forankrede historier om datidens skolegang og forbindelse mellem skole og kirke samt perspektivere til kirken og religionens rolle i skolen i dag.

Introduktion

Religion var skolens allervigtigste fag i 1800-tallet, og en kristen opdragelse og indsigt var en af hovedårsagerne til, at undervisningspligten indførtes i 1814. Religion var synonym med kristendom, og skolen var tæt knyttet til kirken. Skole og kirke hørte under samme ministerium til op i 1900-tallet. Præster, provster og biskopper var tilsynsførende og de ledende pædagogiske autoriteter. Den lokale præst holdt tilsyn gennem såkaldt visitats – skolebesøg – hvor både lærerens undervisning og elevernes fremskridt blev vurderet og rapporter blev indsendt til det såkaldte Kultusministerium, som ministeriet for kirke og skole kaldtes. Der var strenge krav til religionsundervisningen, og den skulle foregå efter en ministerielt godkendt lærebog.

Børns skolegang afsluttedes stort set altid med konfirmation og overhøring. Uden konfirmation eller andet religiøst tilhørsforhold kunne man ikke fungere som borger i datidens samfund, f.eks. indgå ægteskab eller opnå ansættelse. Enkelte børn gik på skoler med andet religiøst tilhørsforhold, og de var undtaget fra disse krav. Datidens religiøse mindretalskoler omfattede katolske, jødiske og tysk-reformerte skoler, primært i hovedstaden.

I skolen i 1800-tallet skulle eleverne lære den kristne børnelærdom. Det skete overvejende på baggrund af Luthers *Den Lille Katekismus*, som skulle læses og læres udenad sammen med en del andet bibelsk stof og læresætninger. Dette skete ofte gennem katekisering, der var udspørgen fra lærerens side og svar fra elevernes. Ofte var det i praksis udenadslære af de svar, læreren forventede, og som katekismen indeholdt.

Lektionsmål

- 1 Det primære mål med denne lektion er, at eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og undervisningsformen i perioden. Dette bl.a. gennem kendskab til skolens og kirkens tidligere forhold til hinanden.
- 2 De sekundære mål med denne lektion er, at eleverne får kendskab til en af de helt centrale bibelske fortællinger: Egyptens ti plager.

I anden halvdel af 1800-tallet begyndte undervisningen i religion at lægge mere vægt på den personlige religiøse følelse og på fortælling af bibelhistorie. Det skete til dels under indflydelse af den Grundtvig-Koldske pædagogik, der også lå til grund for oprettelsen af friskoler. Især for de yngste elever var levende fortælling af biblens historier, gerne ud fra anskuelsestavler, meget brugt i undervisningen, men der var stadig et element af paratviden, bl.a. fadervor, salmer og f.eks. De Ti Bud og Egyptens ti plager.

Bibelen beskriver Egyptens ti plager i Anden Mosebog fra kapitel 7, vers 14 til kapitel 12, vers 36. Gud brugte de ti plager som straf, fordi egypterkongen Faraos ikke ville lade israelitterne drage bort fra Egypten. De ti plager bestod i, at vandet i Nilen skulle blive til blod, der ville komme frøer, myg, fluer, kvæggpest, bylder, hagl, græshopper, mørke, og den førstefødte skulle dø.

Den danske lærer Jeppe Tang Andersen (1828-1904) opregnede de ti plager i et rim i bogen *Bibelhistorie* fra 1865:

”Vand til blod og frøers mængde/
myg dernæst Ægypten trængte/
utøj, pest, og bylders nød/
hagl, græshop, mørke, død.”

Denne remse er der stadig mange, der bruger i undervisningen. Elevernes oldeforældre og bedsteforældre kan måske huske, at de skulle lære den udenad.

Samarbejde med den lokale præst og lokalhistoriske forening

Man kan indlede et samarbejde med den lokale præst. Aftal et besøg i den lokale kirke, hvor man sammen med præsten fortæller eleverne om datidens forhold mellem kirke og skole. Det kunne tage afsæt i kirkens og skolens lokalhistorie. Alternativt kan man invitere præsten ind i undervisningen til visitats og tale om præstens rolle i skolen i denne periode.

Ifølge *Danske Lov* fra 1683 skulle biskoppen årligt besøge så mange af stiftets skoler, som han kunne overkomme, således at ingen skole forblev ubesøgt i mere end tre år. Siden 1814 og op til 1933 var sognepræsten formand for skolekommissionen i landkommunerne, og i byerne var han et naturligt medlem af kommissionen. Det var biskoppen, der i denne periode havde ret og pligt til at holde visitats i stiftets skoler med efterfølgende visitatsberetninger.

Den lokalhistoriske forening eller det lokale skolemuseum kan måske også fortælle noget om kirkens og skolens forhold gennem tiden. Se en liste over skolemuseer, skolestuer og skolehistoriske samlinger på www.skolehistorie.au.dk/om-skolehistorie/netvaerk.

Ideer til undervisningsforløb

<u>Varighed:</u>	Ca. 60 min. Dette undervisningsforløb kan udvides, som det passer i planlægningen.
<u>Målgruppe:</u>	4.-7. klasse.
<u>Fag:</u>	Kristendomskundskab og historie.
<u>Baggrundsartikler:</u>	Gjerløff, Anne Katrine (2014). <i>Skolens udvikling i 1860'erne-70'erne</i> , Rydahl, John (2014). <i>200 års religionsundervisning – og lidt til</i> .
<u>Forberedelse:</u>	Find teksten til bibelhistorien om Egyptens ti plager. Brug evt. kopsisiden sidst i dette dokument. Kontakt evt. den lokale præst, den lokalhistoriske forening eller det lokale skolemuseum. Lad forinden eleverne spørge deres oldeforældre, bedsteforældre eller forældre, om de kender remsen til Egyptens ti plager. Lad evt. eleverne læse bogen <i>Det vigtigste fag</i> fra serien <i>Vild med Viden</i> . Kopsisider med spørgsmål til denne bog findes i lærervejledningen på side 36-38, som kan downloades gratis på forlaget Epsilons hjemmeside.

Eksempler på overordnede læringsmål

- Eleverne får indsigt i og forståelse for skolelivet og undervisningen i et historisk perspektiv.
- Eleverne opnår viden om og kan redegøre for det historiske forhold mellem kirke og skole.
- Eleverne kan udtrykke sig om indholdet af den bibelske fortælling.
- Eleverne kan genkende og afkode budskabet i en religiøs tekst.
- Eleverne kan give begrundede bud på betydningen af historien om Egyptens ti plager.
- Eleverne kan tolke grundlæggende værdier ud fra historien om Egyptens ti plager.
- Eleverne får mulighed for, med afsæt i Egyptens ti plager, at samtale om respekt, frihed og straf.
- Eleverne får mulighed for at forbinde tekstens emne med historiske begivenheder og egen viden og erfaring.

Der kan være forskellige indgange til dette undervisningsforløb:

- 1 Perspektivering gennem samtale med eleverne om skolelivet i perioden og introduktion af datidens religionsundervisning og bibelfortællinger.

- 2 Agér som skolelærer fra dengang. Der blev undervist ud fra samtaler, spørgsmål/svar og overhøring af den læste tekst. Ofte blev eleverne overhørt i deres lektier, derefter lærte de bibelhistoriske sange og slutteligt var der fortællinger fra Biblen. Her er det vigtigt at samle op på elevernes oplevelse af undervisningsformen.

Konkrete undervisningsideer

Det er oplagt at lade lektionen være et klassebesøg i kirken, hvor lærer og præst fortæller eleverne om kirkens og skolens lokale historie og samarbejde gennem tiden.

Læringsmål

- A Eleverne kan gengive hovedtræk i kirkens og skolens fælles historie.
- B Eleverne har viden om kirkens betydning for udviklingen af den danske skole
- C Eleverne kan, med afsæt i Egyptens ti plager, samtale om begreberne respekt, frihed og straf.

Tegn på læring

- A Eleverne kan gengive hovedtræk i kirkens og skolens fælles historie.

Niveau 1: Eleven kan fortælle om, hvordan kirke og skole har været tæt forbundet gennem mange af de seneste 200 år.

Niveau 2: Eleven kan komme med konkrete eksempler på, hvordan kirke og skole har været tæt forbundet gennem mange af de seneste 200 år.

Niveau 3: Eleven kan komme med begrundede svar på, hvorfor kirkens og skolens forhold har ændret sig, i den retning det har.

Udfordringsopgave

Lad ved konkrete eksempler eleven perspektivere kirkens og skolens forhold gennem de sidste 200 år ind i en nutidig forståelse af skolens og kirkens forhold til hinanden.

Inspiration til fremgangsmåde og indhold

Start lektionen med at introducere forholdet mellem skole og kirke i 1800-tallet. Fortæl gerne en levende beretning om, hvordan skole og kirke har været tæt forbundet i Danmark igennem mange år. Fortæl om, hvordan præsten kom og overhørte lærerens undervisning. Find inspiration i *Vild med Viden* Nr. 18, *Det vigtigste fag*. Lad evt. eleverne læse noget af denne bog som forberedelse.

Emne: Egyptens ti plager og religion i 1860-70'erne

- Tal med eleverne om hvad lektionen indeholder. Hjælp eleverne med at skabe et overblik over lektionens indhold. Lad eleverne byde ind med deres forventninger. Tal kort om lektionens læringsmål.

- Lad eleverne byde ind med hvorfor de tror, at skole og kirke har haft så tæt et bånd i Danmark.
- Tal med eleverne om hvorfor religion var det vigtigste fag i skolen gennem mange år. Tal om konfirmationens betydning i 1800-tallet. Lad eleverne reflektere over, at man tidligere faktisk ikke kunne blive gift eller få et arbejde, hvis man ikke var konfirmeret.
- Se på anskuelsestavlerne nummer 10.888 eller 10.389 og lad eleverne komme med bud på, hvilken fortælling fra Det Gamle Testamente disse tavler understøtter. Vær opmærksom på at dette kan være umuligt, hvis de ikke kender historien i forvejen. Lad eleverne beskrive hvad de ser på tavlen.
- Tal med eleverne om hvordan religionsundervisningen foregik i perioden. Brug evt. de næste punkter som et eksemplarisk forløb fra datidens undervisning,
- Syng evt. en salme. Det kan være en af Grundtvigs eller B.S. Ingemanns salmer. Find ideer til dette i undervisningsmaterialet *Sang* for denne periode.
- Fortæl eller læs bibelhistorien om Egyptens ti plager. Gør gerne fortællingen levende for eleverne.
- Lad eleverne opremse de ti plager efter de har hørt historien. Lad eleverne stå ved siden af bordet når de svarer på spørgsmålene, ligesom man gjorde i perioden.
- Lad eleverne igen beskrive hvad de ser på de to anskuelsestavler.
- Lær evt. eleverne remsen: "Vand til blod og frøers mængde/myg dernæst Ægypten trængte/utøj, pest, og bylders nød/hagl, græshop, mørke, død". Lad gerne eleverne sige den højt i kor.
- Afslut evt. det eksemplariske forløb her. Tal med eleverne om deres oplevelse.

Hvis eleverne ikke kender bibelhistorien om Egyptens ti plager kan man evt. supplere forløbet med nogle af følgende punkter:

- Lad evt. eleverne genfortælle historien med deres egne ord. Lad eleverne byde ind med, hvad historien handler om.
- Tal med eleverne om historiens budskab og motiv. Lad eleverne begrunde deres svar.

Emne: Remser og begreberne respekt, frihed og straf

- Lad eleverne komme med deres bud på hvorfor man tidligere skulle kunne denne remse, og hvad den skal minde os om.
- Tal med eleverne om begreberne respekt, frihed og straf og lad eleverne sætte disse begreber ind i en sammenhæng i forhold til fortællingen.
- Lad eleverne komme med deres bud på hvordan denne fortælling stadig kan være relevant og derved perspektivere budskabet til eksempler fra nutiden.

Anskuelsestavle nr. 10888: Ægyptens plager, ukendt kunstner, serie: Enseignement par les yeux, Frankrig, 1890.

Anskuelsestavle nr. 10389: Faraos lader Israels børn drage bort, serie: Biblische Bilder für Schule und Haus, altes Testament, Tyskland 1888.

- Udléver kopsisiden med De Ti Bud og tal med eleverne om at man i denne periode mente, det var godt, at eleverne kunne udvalgte ting udenad. Forklar eleverne at de til i morgen skal kunne gengive disse ti bud korrekt og uden støtte af en tekst.
- Opsamling på lektionen og evt. læringsmål.

Gør det til et tværfagligt forløb – kristendomskundskab og dansk

Man kan lade denne lektion være starten til et senere samarbejde mellem dansk og kristendomskundskab omkring de tre begreber og deres betydning holdt op imod begrebet demokrati. Ligeledes kan man, sammen med den lokale skoletjeneste og et samarbejde med billedkunst, eller en lokal kunstner, lade eleverne arbejde med de ti plager billedligt og derefter udstille disse på skolen, i kirken eller på kommunens bibliotek.

Materialer: Anskuelsestavler nummer 10888 og 10389 og kopsisider af Egyptens ti plager og Moses.

Anskuelsestavler

Anskuelsestavlen kan downloades i en høj opløsning, således at de kan printes i A3 og benyttes i undervisningen her: www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Man kan selvfølgelig også vælge at vise det på den elektroniske tavle. Ved brug af billedet skal AU Library, Emdrup krediteres. Billederne må kun anvendes i undervisningssammenhænge. Vil man benytte billedet i andre sammenhænge, skal man kontakte AU Library, Emdrup, for tilladelse.

Egyptens ti plager

Moses

Moses er på mange måder den vigtigste person i Det Gamle Testamente. Han leder både israelitterne væk fra slaveri i Egypten og modtager *Loven fra Gud*, heriblandt De Ti Bud. Moses lægger også navn til de fem *Mosebøger*.

Første Mosebog fortæller om israelitternes ankomst til Egypten. Men da Moses bliver født flere hundrede år senere, har deres efterkommere vokset sig så talrige, at den nye Faraos bliver bekymret for, at de bliver for mange og for stærke. Derfor bliver israelitterne gjort til slaver, og oveni befaler Faraos, at alle deres nyfødte drengebørn skal slås ihjel.

Da Moses bliver født, skjuler hans mor ham derfor og sætter ham i en sivkurv ud på Nilen for at give ham en chance for at overleve. Det er Faraos datter, der finder ham og tager ham til sig som sin søn, og derfor vokser israelitten Moses op hos Faraos.

Da Moses bliver voksen, viser Gud sig for Moses i en brændende tornebusk. Det er bestemt, at han skal stå i spidsen for israelitterne og føre dem ud af Egypten og tilbage til det land, som Gud havde lovet dem. Kanaans land.

Egyptens ti plager

Moses går til Faraos for at få ham til at give israelitterne fri, men Farao nægter. Derfor sender Gud ti plager over Egypten, bl.a. pest, mørke og græshopper. Hver gang der kommer en ny plage, lover Farao at slippe israelitterne fri, hvis bare plagen stopper, men hver gang trækker han også sit løfte tilbage. Til sidst kommer den værste plage af alle: Herrens engel går gennem Egypternes gader og slår alle førstefødte ihjel.

Israelitterne er forinden blevet advaret af Gud gennem Moses. De redder sig derfor fra dødsenglen ved at slagte et lam og smøre blodet derfra på husets dørstolpe. Engelen går forbi de huse, hvor der er blod på dørstolpen. Men den går ind i alle andre huse og dræber bl.a. også Faraos ældste søn. For at stoppe den tiende plage giver Farao israelitterne lov til at tage af sted fra Egypten. Det er denne begivenhed, der danner baggrund for den jødiske påske, som siden danner baggrund for den kristne påske.

Da den tiende plage stopper, skifter Farao dog mening og sætter efter israelitterne med sine soldater. Israelitterne har nu Faraos soldater bag sig og Det Røde Hav foran sig. Men Gud kløver havet, så der bliver tør landjord midt igennem det. Israelitterne kan derfor gå tørskoede gennem havet, men da egypterne følger efter, slår vandet sammen over dem, og de dør.

Læs om plagerne i Anden Mosebog 7-12. Find link til Biblen online under baggrundsartikler, materialer og supplerende litteratur på www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Baggrundsartikler

- Gjerløff, Anne Katrine (2014). Børneliv 1860'erne-70'erne,
Gjerløff, Anne Katrine (2014). Skolens udvikling i 1860erne-70erne.

Materialer

- Bibelselskabet. *Biblen* online,
Jacobsen, Anette Faye (2014). *Det vigtigste fag*, Vild med Viden nr. 18, Frederiksberg: Forlaget Epsilon,
Vild med Viden. *Lærervejledning*.

Supplerende litteratur

- Ahlburg, Kirsten (2009). *Ægypten – historien om de 10 plager*, København: Socialpædagogisk Forlag,
Arffmann, Christian Cohr (2010). *Egyptens ti plager skyldtes klimaforandringer*, udgivet af Kristendom.dk.

Find alle artikler, materialer og al litteratur på www.skolehistorie.au.dk/undervisningsmaterialer.

Kopiside

De ti plager

- 1 Alt vand i Ægypten blev til blod.
- 2 Frøer kravlede op fra moser og vandløb og dækkede Ægypten.
- 3 Støvet i Ægypten blev til myg, der sværmede om mennesker og dyr.
- 4 Faraos hus og ægypternes land blev fyldt med fluer.
- 5 Ægypternes kvæg blev ramt af pest og døde.
- 6 Mennesker og dyr i Ægypten blev ramt af bylder og udslæt.
- 7 Hagl og lyn slog ned i hele landet og ødelagde afgrøder og træer.
- 8 Græshopper spredte sig over hele Ægypten og spiste alt på deres vej.
- 9 I tre dage var der mørke over Ægypten.
- 10 Alle dyrs og menneskers førstefødte i Ægypten blev dræbt. Kun jødernes huse gik Herren forbi, for jøderne havde mærket deres huse med blod fra påskelammet.

Remsen om Egyptens ti plager

"Vand til blod og frøers mængde/ myg dernæst Ægypten trængte/
utøj, pest, og bylders nød/ hagl, græshop, mørke, død".

Den danske lærer Jeppe Tang Andersen (1828-1904) opregnede de ti plager i et rim i bogen Bibelhistorie fra 1865. Siden da, har mange danske skoleelever brugt tid på at lære denne remse udenad.

Kopiside

De Ti Bud

De Ti bud blev givet til det jødiske folk, over 1000 år før Jesus blev født. Her er de refereret fra Anden Mosebog 20 og Femte Mosebog 5.

De Ti bud, som Moses ifølge Det Gamle Testamente fik givet af Gud på Sinai Bjerget, lyder således:

- 1 Du må ikke have andre guder end mig.
- 2 Du må ikke misbruge Herren din Guds navn.
- 3 Du skal holde hviledagen hellig.
- 4 Du skal ære din far og din mor.
- 5 Du må ikke slå ihjel.
- 6 Du må ikke bryde ægteskabet.
- 7 Du må ikke stjæle.
- 8 Du må ikke sige falsk vidnesbyrd imod din næste.
- 9 Du må ikke begære din næstes hus.
- 10 Du må ikke begære din næstes hustru, folk eller fæ eller noget, der hører din næste til.